

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка

Крупа Валентина Володимирівна

УДК 355.233:351.746.1(477)

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ФІЗИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Тернопіль – 2014

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Хмельницькому інституті соціальних технологій Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна».

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор
Романовська Людмила Іванівна,
Хмельницький національний університет,
завідувач кафедри соціальної роботи і
соціальної педагогіки.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Поліщук Віра Аркадіївна,
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка,
завідувач кафедри соціальної роботи;

кандидат педагогічних наук,
Маріонда Іван Іванович,
Ужгородський національний університет,
завідувач загальноуніверситетської кафедри
фізичного виховання.

Захист відбудеться « 25 » березня 2014 р. о 10.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д.58.53.03 у Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка (зала засідань, вул. М. Кривоноса, 2, м. Тернопіль, 46027).

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка за адресою: вул. М. Кривоноса, 2, м. Тернопіль, 46027.

Автореферат розісланий « 25 » лютого 2014 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Г. М. Мешко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Зміцнення здоров'я і вдосконалення системи його охорони як світова проблема сьогодення знаходить відображення в національних та офіційних документах Всесвітньої організації охорони здоров'я. З огляду на це, українська політика в галузі охорони здоров'я та соціального захисту XXI ст., визначаючи стратегію і тактику розбудови регіональних систем, передбачає, перш за все, зменшення захворюваності, інвалідності та смертності населення, збільшення тривалості якісного життя.

Сучасні демографічні, економічні і суспільно-політичні трансформаційні процеси обумовили докорінну адміністративно-правову перебудову системи медико-соціальної реабілітації, розвиток інноваційних спеціалізованих реабілітаційних закладів, виникнення різновидів корекційно-реабілітаційних служб нового типу – центрів комплексної соціальної реабілітації, центрів раннього втручання, професійної та трудової реабілітації. Саме реабілітація як один із найважливіших напрямів у системі охорони соціального здоров'я спрямована на профілактику і лікування захворювань, що призводять до тимчасової чи стійкої втрати працездатності, а також на повернення хворих та людей з інвалідністю у суспільство і до суспільно корисної праці.

У зв'язку з новими соціально-економічними умовами в країні, розвитком інформаційних технологій, посиленням конкуренції на ринку праці змінюються вимоги суспільства до професійної підготовки майбутніх фахівців, зокрема, фізичних реабілітологів, формування в них ціннісного ставлення до професійної діяльності, усвідомлення відповідності професійного вибору індивідуальним якостям та здібностям. Сучасні реабілітаційні установи потребують конкурентоспроможного, соціально і професійно мобільного, самостійного, ініціативного, відповідального фахівця, який здатний активно та творчо будувати свої відносини з людьми, адекватно оцінювати себе як професіонала, готовий до постійного професійного розвитку.

Аналіз досліджень свідчить, що багато аспектів фізичної реабілітації стосуються збереження здоров'я і сприяють цьому. Спектр функціональних обов'язків фахівця фізичної реабілітації є дуже широким та містить: обстеження пацієнтів із метою виявлення рухових дисфункцій і визначення рухового потенціалу; розробку та виконання індивідуального плану фізичної реабілітації у співпраці з іншими фахівцями (лікарями, соціальними працівниками, психологами, вчителями, тренерами) і клієнтом; організацію роботи з профілактики захворювань клієнтів, допомогу їм в опануванні основ культури здоров'я та формування здорового способу життя; забезпечення соціального захисту прав громадян у питаннях охорони здоров'я тощо.

Вивчення питань формування професійної компетентності фахівців фізичної реабілітації стає одним з актуальних напрямів міждисциплінарних досліджень як у нашій країні, так і за кордоном. Методологічні та теоретичні аспекти розвитку професійної компетентності особистості досліджували в своїх працях науковці Л. Ващенко, Р. Вдовиченко, О. Гура, Е. Зеєр, Л. Карпова,

Н. Кічук, О. Локшина, О. Овчарук, А. Павлова, Л. Паращенко, О. Правдіна, А. Семенова, Т. Шаргун та ін.

Проблема професійної підготовки фахівців з фізичної реабілітації знайшла відображення в багатьох дослідженнях. Зокрема, розроблено понятійний апарат підготовки фахівців з фізичної реабілітації (О. Вацеба, Г. Верич, Т. Круцевич, В. Мурза, В. Мухін, С. Попов, Є. Приступа); висвітлено загальні питання професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації у вищих навчальних закладах (Н. Белікова, А. Герцик, Т. Д'яченко, В. Кукса, О. Міхеєнко, В. Поліщук, Л. Сущенко); конкретизовано окремі аспекти медичної і соціальної реабілітації та реабілітології осіб з обмеженнями життєдіяльності (Л. Вакуленко, І. Місула, Л. Левицька, В. Лобода, Г. Прилуцька, А. Шевцов, М. Чайковський); проаналізовано особливості відновлення стану здоров'я і втрачених функцій організму людини засобами фізичної реабілітації (І. Башкін, Т. Бойчук, О. Вацеба, А. Вовканич, Т. Д'яченко, Ю. Лянной, О. Марченко, І. Маріонда, В. Мухін).

Актуальність проблеми формування професійної компетентності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації зумовлена також необхідністю розв'язання комплексу суперечностей, зокрема, між:

потребою суспільства в підготовці компетентних фахівців з фізичної реабілітації, які можуть ефективно працювати з різними категоріями населення, та недостатньою розробленістю змісту, форм і методів формування професійної компетентності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації у вищому навчальному закладі;

необхідністю реалізації інноваційних підходів для підвищення якості підготовки майбутніх фахівців у вищому навчальному закладі в контексті формування професійної компетентності та домінуванням так званого знаннєвого підходу у навчанні;

недостатньою вмотивованістю студентів до засвоєння навчального матеріалу, що зумовлює врахування особливостей особистості кожного, і необхідністю формування специфічних професійно важливих якостей, без яких неможлива успішна реабілітаційна діяльність.

Виявлення вищезазначених суперечностей, актуальність, теоретична та практична значущість цієї проблеми, а також її недостатня наукова розробленість стали підставою для вибору теми дослідження «Формування професійної компетентності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації».

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження проводилось відповідно до плану наукової і науково-організаційної діяльності Університету «Україна» у межах науково-дослідної роботи «Теоретико-методологічні засади формування професійних якостей у майбутніх фахівців соціальної сфери» (шифр 0107U000650). Тему дисертації затверджено вченою радою Університету «Україна» (протокол № 9 від 26 вересня 2011 р.) та узгоджено у Міжвідомчій

раді з координації наукових досліджень з педагогічних та психологічних наук в Україні НАПН України (протокол № 10 від 20 грудня 2011 р.).

Об'єкт дослідження – професійна підготовка фахівців з фізичної реабілітації у вищому навчальному закладі.

Предмет дослідження – формування професійної компетентності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації в процесі навчання у вищому навчальному закладі.

Мета дослідження полягає у розробці й обґрунтуванні педагогічної технології формування професійної компетентності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації.

Відповідно до мети визначено такі **завдання дослідження**:

1. На основі аналізу й узагальнення теоретичних засад проблеми формування професійної компетентності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації уточнити сутність, особливості змісту та структуру досліджуваного феномену.

2. Визначити критерії, показники й охарактеризувати рівні сформованості професійної компетентності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації у процесі фахової підготовки.

3. Обґрунтувати педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації.

4. Розробити педагогічну технологію формування професійної компетентності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації та експериментально перевірити її ефективність.

Методи дослідження. У процесі вирішення поставлених завдань використано комплекс методів, зокрема: *теоретичні*: аналіз психолого-педагогічної, філософської та спеціальної літератури, аналіз нормативних документів, навчальних планів, узагальнення передового досвіду з проблеми дослідження – для визначення суті поняття «професійна компетентність фахівця з фізичної реабілітації»; синтез, порівняння, систематизація, абстрагування і конкретизація, аналогія, теоретичне моделювання – для обґрунтування педагогічних умов та розробки педагогічної технології формування професійної компетентності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації; *емпіричні*: анкетування, тестування, метод експертних оцінок – для діагностики сформованості рівнів професійної компетентності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації; педагогічний експеримент – для перевірки ефективності педагогічної технології формування професійної компетентності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації; *методи математичної статистики* – для з'ясування достовірності результатів дослідження.

Наукова новизна дослідження полягає у тому, що:

вперше: розроблено педагогічну технологію формування професійної компетентності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації, яка містить такі блоки: концептуальна складова, що визначає мету, принципи, етапи формування професійної компетентності фахівців та педагогічні умови; змістова складова, що зумовлена загальнодержавними стандартами професійної підготовки

майбутніх фахівців з фізичної реабілітації та містить перелік професійно-орієнтованих навчальних дисциплін; процесуальна складова, яка охоплює форми, методи і засоби навчання; результативна складова, що передбачає корегування процесу підготовки фахівців; кінцевий результат;

обґрунтовано педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації: удосконалення організаційно-педагогічної діяльності науково-педагогічних працівників щодо формування професійної компетентності; урахування індивідуально-психологічних особливостей майбутніх фахівців фізичної реабілітації в процесі їх підготовки; удосконалення методики проведення занять з майбутніми фахівцями фізичної реабілітації через упровадження у процес викладання професійно-орієнтованих дисциплін, інтерактивних методів та тренінгових технологій; організації взаємодії студентів і викладачів на основі суб'єкт-суб'єктних взаємин.

Удосконалено: критерії (ціннісно-змістовий, гносеологічний, особистісний і діяльнісний), показники та рівні (репродуктивний, реконструктивний і творчий) сформованості професійної компетентності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації; сутність поняття «професійна компетентність майбутнього фахівця з фізичної реабілітації»; ключові компетентності майбутніх фахівців фізичної реабілітації та їх компоненти;

подальшого розвитку набули визначення сутності, змісту й особливостей формування професійної компетентності фахівців з фізичної реабілітації.

Практичне значення одержаних результатів полягає у розробці змістового і процесуального блоків авторської педагогічної технології, методики оцінювання сформованості професійної компетентності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації, інноваційних підходів до викладання дисциплін професійної та практичної підготовки і програм навчальної та виробничої практики для формування професійної компетентності фахівців фізичної реабілітації з метою покращення навчально-виховного процесу.

Розроблені методичні рекомендації, можуть бути використані у вищих навчальних закладах під час проведення занять з різних навчальних дисциплін, а також на курсах підвищення кваліфікації і перепідготовки фахівців.

Основні положення дисертаційної роботи впроваджено в навчальний процес: Ужгородського національного університету (довідка від 26.06.2013 р.); Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна» (довідка від 12.06.2013 р.); Луцького інституту розвитку людини Університету «Україна» (довідка № 48 від 05.07.2013 р.); Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (довідка № 17-15/2597 від 14.08.2013 р.).

Апробація результатів дисертації. Основні положення та результати дисертаційного дослідження обговорювались на міжнародних науково-практичних конференціях: «Психогенеза особистості: норма і девіація (турбота про дітей з порушеннями: багаторівневий підхід)» (Луцьк,

2012 р.); «Актуальні проблеми підготовки фахівців соціальної сфери» (Хмельницький, 2012 р., 2013 р.); «Актуальні проблеми навчання та виховання людей в інтегрованому освітньому середовищі» (Київ, 2013 р.); всеукраїнських науково-практичних конференціях: «Професійна підготовка фахівців соціальної сфери: надбання, проблеми, перспективи» (Хмельницький, 2012 р.); «Соціально-педагогічна робота в закладах освіти інклюзивної орієнтації» (Хмельницький, 2012 р.); «Соціальна робота та сучасність: тенденції, виклики, перспективи» (Чернігів, 2013 р.); «Сучасні технології навчання у професійній підготовці майбутніх фахівців» (Львів, 2013 р.).

Публікації. Основні результати дисертаційної роботи викладено у 20 наукових працях, з яких 12 наукових статей – у фахових виданнях України та 2 – у зарубіжних періодичних виданнях.

Структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, 7 додатків. Загальний обсяг дисертації складає 263 сторінки. Основний зміст дисертації викладено на 196 сторінках і містить 12 таблиць та 3 рисунки. Список використаних джерел налічує 229 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

У *вступі* обґрунтовано актуальність теми дослідження, зв'язок роботи з науковими темами, програмами; визначено об'єкт, предмет, мету, завдання, методи дослідження, теоретичне та практичне значення роботи, розкрито наукову новизну і практичну значущість; наведено дані про впровадження та апробацію результатів дослідження, показані відомості про структуру й обсяг дисертаційної роботи.

У *першому розділі* – **«Формування професійної компетентності майбутніх фахівців фізичної реабілітації як наукова проблема»** – проаналізовано філософські, педагогічні і психологічні підходи до трактування змісту професійної компетентності; здійснено аналіз сучасного стану дослідженості проблеми підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації в теорії та практиці вищої школи; зроблено дефініційний аналіз, у результаті якого розкрито сутність, зміст і структуру поняття «професійна компетентність майбутніх фахівців з фізичної реабілітації».

Проблеми професійного становлення та компетентності фахівця з фізичної реабілітації є предметом вивчення сучасних науковців. Методологічні і теоретичні аспекти розвитку професійної компетентності було розглянуто в працях М. Артьомової, В. Бедь, В. Докучаєвої, Н. Краснової, Н. Ларіонової, А. Маркової, О. Овчарука та інших авторів. Питання теорії і практики вирішення проблеми підвищення професійної компетентності фахівців у різних сферах діяльності у психолого-педагогічній літературі розглядалися у роботах І. Зязюна, Н. Кузьміної, А. Маркової, В. Шаповалова та ін. Формування професійної компетентності фахівця з фізичної реабілітації

висвітлюється у дослідженнях вітчизняних і зарубіжних учених, зокрема, Н. Белікової, А. Герцик, В. Кукси, В. Мурзи, А. Шевцова та ін.

У розділі розкрито особливості реалізації компетентнісного підходу до формування особистості майбутнього фахівця. Концептуальні основи щодо реалізації компетентнісного підходу в умовах формування глобального інноваційного суспільства зі збереженням досягнень і традицій національної вищої освіти, врахуванням державного галузевого стандарту, регіональних особливостей підготовки фахівців з упровадженням ступеневої структури освіти закладено в положеннях Болонської декларації, резолюції Всесвітньої конференції з вищої освіти – 2009: «Нова динаміка вищої освіти і науки для соціальної зміни і розвитку» (ЮНЕСКО, м. Париж, 5-8 липня 2009 р.) та ін. Згідно з визначенням Міжнародного департаменту стандартів для навчання, досягнення та освіти (International Board of Standards for Training, Performans and Instruction) поняття компетентності визначається як спроможність кваліфіковано здійснювати діяльність, виконувати завдання або роботу. В Україні серед ключових компетентностей, які сьогодні визначено як орієнтири для виявлення результативності освітнього процесу підготовки майбутніх фахівців, є: компетентність з інформаційних і комунікаційних технологій, навчальна, соціальна, економічна (підприємницька), загальнокультурна, валеологічно-оздоровча та громадянська компетентності.

На основі узагальнення наукових праць вітчизняних (І. Башкін, В. Бедь, Н. Белікова, Г. Верич, А. Герцик, В. Кукса, О. Міхеєнко, В. Мухін, І. Пархотік) і зарубіжних (Н. Бомова, В. Григоренко, А. Дембо, А. Маркова, О. Ржанников, Г. Уєстрейх) учених теоретично уточнено сутність, зміст та структуру поняття «професійна компетентність майбутніх фахівців з фізичної реабілітації».

Логіко-теоретичний аналіз наукової літератури з проблеми фізичної реабілітації й узагальнення його результатів показав можливість існування різних підходів до розкриття її сутності, а відтак і розуміння аспектів підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації. Ми поділяємо думку дослідників (Н. Белікова, Т. Д'яченко, В. Кукса та ін.), що основною метою професійної підготовки фахівців з фізичної реабілітації є важлива громадська домінанта – подолання негативних тенденцій формування здоров'я у дорослих і дітей, сприяння відновленню здоров'я до його оптимальних значень в осіб, які страждають на хронічні недуги, повернення до нормального життя людей з фізичними дефектами, відставанням у розвитку та тих, кого називають «людина з особливими потребами». При цьому підготовку фахівців нового типу – фізичних реабілітологів – доцільно здійснювати методами відновлення всіх видів і форм активної діяльності.

Здійснений аналіз основних теоретичних підходів до підготовки фахівців фізичної реабілітації надав змогу констатувати таке:

професійна компетентність є основною інтегративною характеристикою фахівця зі здоров'я людини, що свідчить про його готовність до виконання професійної діяльності у сучасному суспільстві;

різні сфери діяльності фізичного реабілітолога охоплюють широкий набір соціальних феноменів та видів діяльності, кожний з яких потребує певних знань і вмінь. Багато аспектів професійної діяльності вимагають вузької спеціалізації. Проте, незалежно від спеціалізації для здійснення компетентної фахової діяльності фізичний реабілітолог обов'язково повинен володіти знаннями, що мають міждисциплінарний характер, базовими та спеціальними вміннями, а також відповідними особистісними якостями;

основними тенденціями у формуванні професійно компетентних фахівців з фізичної реабілітації є інтеграція знань з різних наукових і навчальних дисциплін та поєднання теоретичного і практичного компонентів в їх професійній підготовці.

Отже, на підставі теоретичного аналізу наукових праць та нормативних документів поняття *«професійна компетентність фахівця з фізичної реабілітації»* трактуємо як *специфічну здатність індивіда ефективно виконувати конкретні види реабілітації на основі визначених знань, умінь, навичок, професійно важливих особистісних якостей і ціннісних орієнтацій.*

Під час дослідження було виявлено, що найбільш поширеним видом навчально-професійної підготовки у вищих навчальних закладах (далі – ВНЗ) є засвоєння методико-теоретичних знань, умінь, компетенцій з відповідного фаху. Їх джерелами є положення методології, філософії, наукові теорії та концепції, а також підходи, які розробляються для вивчення навчальних предметів. Для отримання кваліфікації «Фахівець з фізичної реабілітації» студенти мають опанувати значну кількість дисциплін, частина з яких тісно пов'язана з вивченням теорії і методики фізичного виховання та спорту, а інша – має винятково медико-біологічний зміст. Аналіз емпіричних результатів дослідження свідчить про слабку здатність багатьох студентів встановлювати співвідношення власного досвіду з теорією і практикою фізичної реабілітації, а також критично оцінювати підручники, за якими вони навчаються. Також під час дослідження було визначено труднощі, пов'язані з побудовою процесу реабілітаційного втручання при різноманітних видах травм і погіршенні функціонального стану, поверхневою оцінкою стану хворого, невпевненістю у проведенні моніторингу якості реабілітаційного процесу та його корекції для своєчасного відновлення стану організму.

Також було виявлено недоліки навчально-методичного забезпечення: зміст окремих підручників з фізичної реабілітації не стимулює студентів до творчого мислення; навчання здійснюється за принципом репродуктивного характеру засвоєння знань, коли знання механічно запам'ятовуються, а не є результатом синтезу власних роздумів; недостатньо уваги приділяється

таким аспектам підготовки фахівців, як самовдосконалення і самостійна робота студентів, а також процесу формування практичних умінь та навичок.

На основі аналізу системи підготовки фахівців з фізичної реабілітації у ВНЗ було з'ясовано, що основним шляхом удосконалення такої системи може бути більш широке використання інноваційних технологій формування професійної компетентності майбутніх фахівців.

У *другому розділі* – **«Педагогічна технологія формування професійної компетентності майбутніх фахівців фізичної реабілітації»** – розроблено педагогічну технологію формування професійної компетентності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації, яка містить такі блоки: концептуальна складова, що визначає мету, принципи, етапи формування професійної компетентності фахівців та педагогічні умови; змістова складова, що зумовлена загальнодержавними стандартами професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації та містить перелік професійно-орієнтованих навчальних дисциплін; процесуальна складова, яка охоплює форми, методи і засоби навчання; результативна складова, що передбачає корегування процесу підготовки фахівців; кінцевий результат; обґрунтовано педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації.

На підставі аналізу сформованості професійної компетентності студентів – майбутніх фахівців з фізичної реабілітації виявлено, що формування професійної компетентності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації буде результативним за умов корегування змісту професійно-практичної підготовки студентів на основі: удосконалення організаційно-педагогічної діяльності науково-педагогічних працівників щодо формування професійної компетентності; урахування індивідуально-психологічних особливостей майбутніх фахівців фізичної реабілітації в процесі їх підготовки; удосконалення методики проведення занять з майбутніми фахівцями фізичної реабілітації через упровадження у процес викладання професійно-орієнтованих дисциплін, інтерактивних методів та тренінгових технологій; організації взаємодії студентів і викладачів на основі суб'єкт-суб'єктних взаємин.

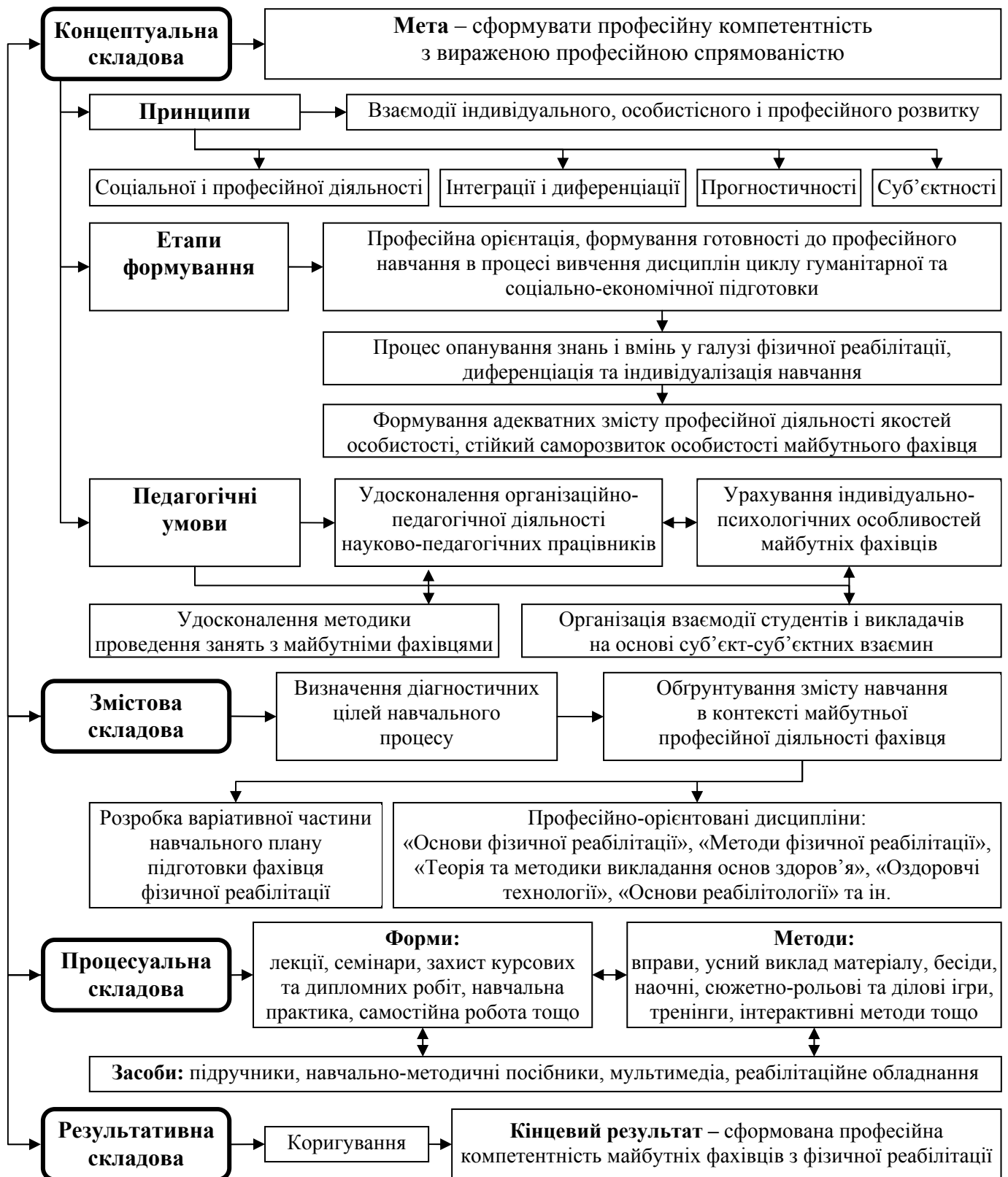
Удосконалення організаційно-педагогічної діяльності науково-педагогічних працівників ВНЗ щодо формування професійної компетентності передбачає: розвиток професійної активності педагога, який за допомогою різноманітних дій вирішує завдання навчання студентів; опанування основних елементів педагогічної майстерності, таких як: гуманістична спрямованість (інтереси, цінності, ідеали); знання предмета, методики його викладання; педагогічні здібності (комунікативність, перцептивні здібності, динамізм, емоційна стійкість, оптимістичне прогнозування, креативність); педагогічна техніка (уміння управляти собою, уміння взаємодіяти); а також реалізацію, окрім освітньої, виховної та розвивальної функцій, низки інших, важливих для формування професійної компетентності майбутнього фахівця: пропедевтичної, реабілітаційної,

орієнтаційної, компенсаторної, соціалізаційної; зміну сформованих установок у викладанні дисциплін і засвоєння нових, ураховуючи специфіку майбутнього фаху студентів.

Урахування індивідуально-психологічних особливостей майбутніх фахівців з фізичної реабілітації в процесі їх підготовки сприяє створенню сприятливих умов для впровадження у навчально-виховний процес ВНЗ психологічних та акмеологічних технологій і правильну організацію самостійної роботи студентів. Це забезпечується в результаті виявлення та визначення рівня їхньої загальної освіти і духовності, професійно-важливих якостей як індивідуально-психологічних властивостей, ставлення особистості та її здібностей. Розвиток професійно-важливих якостей особистості студента надає змогу забезпечити не лише особистісне, але й професійне зростання, що є важливим у майбутній професійній діяльності фахівця фізичної реабілітації.

Удосконалення методики проведення занять з майбутніми фахівцями з фізичної реабілітації передбачає впровадження у навчально-виховний процес підготовки цільового, змістовного, організаційно-діяльнісного та результативного компонентів, що забезпечується у три етапи: формування мотивації до професійної діяльності, акумуляція професійної компетентності і формування рефлексії власної професійної практики. Реалізація методики забезпечується використанням у процесі викладання дисциплін традиційних та нетрадиційних методів і форм діяльності. Організація взаємодії студентів та викладачів на основі суб'єкт-суб'єктних взаємин передбачає створення сприятливої атмосфери міжособистісних відносин, духовного комфорту, організацію співтворчості викладача і студентів на основі взаємоповаги, довіри, доброзичливості, діалогічності, що є виявом суб'єкт-суб'єктних стосунків та стимулює зростання самоактивності студента, створює можливості для задоволення його актуальної потреби у творчій самореалізації і професійному самоствердженні.

Обґрунтовані педагогічні умови є компонентами педагогічної технології формування професійної компетентності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації в процесі навчання у ВНЗ, що передбачає взаємодію таких структурних елементів: концептуальна складова, що визначає мету, принципи, етапи формування професійної компетентності фахівців та педагогічні умови; змістова складова, що зумовлена загальнодержавними стандартами професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації та містить перелік професійно-орієнтованих навчальних дисциплін; процесуальна складова, яка охоплює форми, методи і засоби навчання; результативна складова, що передбачає корегування процесу підготовки фахівців; кінцевий результат (див. рисунок).

Рисунок – Педагогічна технологія формування професійної компетентності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації

Процес реалізації педагогічної технології формування професійної компетентності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації відбувається в освітньому середовищі навчального закладу і

передбачає три послідовні етапи: *проектувальний, організаційно-діяльнісний та контрольньо-оцінний*.

На основі аналізу освітньо-професійної програми підготовки фахівців за напрямом «Здоров'я людини» освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» здійснено контент-аналіз програм дисциплін циклу професійної та практичної підготовки, зокрема: «Основи фізичної реабілітації», «Методи фізичної реабілітації», «Теорія і методика викладання основ здоров'я», «Основи реабілітології», «Оздоровчі технології» тощо, які забезпечують формування професійної компетентності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації. В умовах удосконалення методики викладання дисциплін «Методи фізичної реабілітації» та «Оздоровчі технології» впроваджено професійний тренінг для активного навчання фахівців і формування комплексної навички через призму конкретного виду діяльності та рівня професійного спілкування.

Організація волонтерської діяльності передбачає участь студентів як в одноразових заходах, так і в тривалих програмах, спрямованих на популяризацію здорового способу життя та надання реабілітаційної, емоційної, побутової допомоги тим, хто її потребує. Проведене дослідження свідчить, що такий вид діяльності підвищує внутрішню і соціальну активність студентів, рівень їх інформованості щодо соціальних проблем населення регіону, що впливає на мотиваційну, професійну та систему життєвих цінностей студентів.

Отже, формування необхідної якості – не лише відбір оптимальної сукупності необхідних майбутньому фахівцю фізичної реабілітації знань, навичок і вмінь, але й формування оптимальної моделі взаємодії, що надає змогу студенту диференційовано засвоювати матеріал, який вивчається й орієнтований на творчий початок, продуктивний досвід та індивідуальний «портрет» всебічно розвиненого фахівця з фізичної реабілітації як професіонала на основі самопізнання, уміння керувати собою та саморозвивати професійно важливі якості.

У третьому розділі – «Організація дослідно-експериментальної перевірки педагогічної технології формування професійної компетентності майбутніх фахівців фізичної реабілітації» – визначено критерії, показники й охарактеризовано рівні сформованості професійної компетентності майбутніх фахівців фізичної реабілітації; визначено та експериментально перевірено ефективність упровадження авторської педагогічної технології у навчально-виховний процес ВНЗ і на основі результатів дослідно-експериментальної роботи розроблено методичні рекомендації щодо формування професійної компетентності студентів – майбутніх фахівців фізичної реабілітації.

Ураховуючи те, що процес формування професійної компетентності – це процес розвитку та становлення особистості під впливом зовнішніх дій виховання, навчання, соціального середовища, на основі узагальнення різних підходів (Н. Белікової, І. Беха, І. Зязюна, Н. Кузьміної, А. Маркової, І. Міщенко, В. Ягупова та ін.) до визначення структури професійної компетентності виокремлено

такі компоненти професійної компетентності фахівця з фізичної реабілітації: мотиваційно-ціннісний; когнітивний; емоційно-вольовий; рефлексивний.

Формування професійної компетентності майбутнього фізичного реабілітолога розглядаємо як процес: опанування стійких, інтегрованих, системних знань та вмінь; розвитку професійно-орієнтованих ціннісних орієнтацій та особистісних якостей; підвищення рівня вмотивованості студентів до реалізації їх у майбутній професійній діяльності відповідно до освітньо-професійних вимог до особистості фахівця. Професійна компетентність фахівця з фізичної реабілітації забезпечується сформованістю її компонентів. Становлення кожного компонента пов'язано з формуванням його характеристик і властивостей як частини цілісної системи.

Відповідно до виокремлених компонентів визначено критерії сформованості професійної компетентності майбутніх фахівців фізичної реабілітації (*ціннісно-смысловий, гносеологічний, особистісний та діяльнісний*), які конкретизовано у комплексі показників, що деталізують їх зміст і надають змогу оцінити рівень розвитку відповідних аспектів професійної компетентності студентів.

Згідно з дослідницькою позицією було проведено кластерний аналіз отриманих експериментальних даних, за допомогою якого виявлено, що професійна компетентність у своїй динаміці проходить три рівні: креативний (творчий), продуктивно-виконавський (реконструктивний), адаптивний (репродуктивний).

В експериментальну групу було відібрано 58 осіб, які навчаються за напрямом підготовки «Здоров'я людини (фізична реабілітація)» Хмельницького інституту соціальних технологій вищого навчального закладу «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»: дві навчальні групи – 27 осіб (очне навчання) та 31 осіб (заочне навчання). В якості контрольної були вибрані навчальні групи того ж потоку, але які навчалися за традиційною методикою у Луцькому інституті розвитку людини Університету «Україна» – 53 особи (спеціальність «Здоров'я людини (фізична реабілітація)»: 25 осіб (очне навчання) і 28 осіб (заочне навчання). Робота здійснювалася за напрямами, що детально розглянуто в попередньому розділі. Основна увага приділялась корегуванню змісту професійної підготовки студентів. Автором дисертації здійснювалася координаційна і контрольна-аналітична функція як викладача кафедри «Здоров'я людини та фізичної реабілітації».

Основним методом оцінювання рівня сформованості професійної компетентності студентів з фізичної реабілітації експериментальної і контрольної груп був метод експертної оцінки, який передбачав аналіз думок науково-педагогічних працівників та думок студентів у процесі індивідуальних і групових бесід, відповідей на заняттях, дисциплінованості, ставлення до майбутньої професії та навчання. До складу групи експертів увійшли: науково-педагогічний склад

кафедр соціально-гуманітарного факультету і куратори навчальних груп, в яких здійснювалася експериментальна робота. Експерти (усього 19 осіб) мали досвід роботи у ВНЗ не менше 5 років, з них: 1 доктор наук та 5 кандидатів наук. Усі вони мали достатній і приблизно однаковий професійний рівень та позитивно ставилися до участі в експертизі.

За результатами експериментальної роботи ефективність упровадження педагогічної технології формування професійної компетентності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації визначалась за допомогою комплексної програми оцінки критеріїв сформованості структурних компонентів професійної компетентності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації. Згідно з результатами дослідно-експериментальної роботи, в експериментальній групі чисельність студентів, що виявили креативний (творчий) рівень професійної компетентності, зросла на 13,82 % (з 13,79 % до 27,58 %); у контрольній групі позитивна динаміка мала менш виражений характер і, відповідно, становила 7,55 %. Позитивним результатом формувального експерименту є зменшення кількості респондентів, що виявили репродуктивний (на 11,21 % в експериментальній групі; на 3,78 % у контрольній групі) рівень сформованості професійної компетентності (див. таблицю).

Таблиця

Динаміка рівнів сформованості професійної компетентності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації експериментальної і контрольної груп, %

Рівні	Експериментальна група		Контрольна група	
	До експерименту	Після експерименту	До експерименту	Після експерименту
Креативний (творчий)	13,7	27,3	13,2	20,7
Продуктивно-виконавський (реконструктивний)	58,6	57,4	68,9	66
Адаптивний (репродуктивний)	27,7	15,3	17,9	13,3

Результати розрахунків свідчать, що відповідне p -значення за двостороннім критерієм ($p = 0,002$) менше прийнятого рівня значущості 0,09. Тому можна говорити про те, що наприкінці експерименту в експериментальній групі під впливом педагогічної технології формування професійної компетентності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації відбулися більш суттєві зміни, ніж у контрольній групі.

Отже, порівняльний аналіз результатів підсумкового контрольного зрізу дослідно-експериментальної роботи та статистична обробка отриманих результатів підтвердили ефективність запропонованої педагогічної технології формування професійної компетентності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації.

ВИСНОВКИ

У дисертації подано теоретичне узагальнення та нове вирішення проблеми формування професійної компетентності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації, що знайшло своє відображення в обґрунтуванні та впровадженні у навчально-виховний процес вищих навчальних закладів педагогічної технології формування професійної компетентності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації.

Результати теоретичного й експериментального дослідження засвідчили ефективність вирішення поставлених завдань і дали підстави для формулювання таких висновків:

1. Системний аналіз базових понять підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до професійної діяльності засвідчив, що система неперервної вищої фізкультурної освіти спрямована на розширення й якісну зміну сфери діяльності фахівця фізичного виховання і спорту, які диктують необхідність уточнення підходів і принципів формування, організації змісту вищої освіти на всіх її рівнях. У працях вітчизняних та зарубіжних учених зазначається, що професійна підготовка має подвійне значення і розглядається як процес (навчання) та результат (готовність). Крім того, вона визначається сукупністю вимог, які ставляться до майбутнього фахівця щодо опанування ним спеціальними знаннями, уміннями і навичками, його особистісних якостей і власного досвіду роботи й усвідомлення норм поведінки, що в подальшому забезпечать успішне виконання професійних функцій.

На підставі опрацьованих наукових досліджень провідних вчених України та зарубіжжя вдосконалено сутність поняття «професійна компетентність майбутнього фахівця з фізичної реабілітації» – наявність стійких, інтегрованих, системних знань з педагогіки, психології, реабілітології, біології, медицини та вмінь застосовувати їх у нових ситуаціях, здатності досягти значних результатів у професійній діяльності. За результатами дослідження сформованості професійної компетентності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації було виявлено суттєві недоліки організації навчально-виховного процесу підготовки студентів: слабка здатність багатьох студентів встановлювати співвідношення власного досвіду з теорією і практикою фізичної реабілітації; труднощі, пов'язані з плануванням процесу реабілітаційного втручання при різноманітних видах травм, погіршенні функціонального стану, невпевненість студентів у проведенні моніторингу якості реабілітаційного процесу та його корекції для своєчасного відновлення стану організму; недоліки навчально-методичного забезпечення; недостатня увага до таких аспектів підготовки фахівців, як самовдосконалення і самостійна робота студентів, а також до процесу формування практичних умінь та навичок.

2. На основі аналізу педагогічної літератури визначено, що професійна компетентність майбутнього фахівця з фізичної реабілітації містить мотиваційно-ціннісний, когнітивний,

емоційно-вольовий, рефлексивний компоненти. Основними критеріями професійної компетентності є ціннісно-смысловий, гносеологічний, особистісний та діяльнісний.

За результатами проведеного дослідження визначено, що показниками ціннісно-смыслового критерію є: наявність системи знань, що відображають змістовну суть інтелектуальних, світоглядних і професійних цінностей; знання і вміння використання особливостей фізичної реабілітації в навколишньому соціально-професійному просторі; наявність багатоаспектних знань з фізичної реабілітації, які застосовуються в діяльності фахівців.

Гносеологічний критерій характеризують такі основні показники: критичність, системність, логічність, гнучкість професійного мислення; уміння звертатися до закономірностей використання знань з фізичної реабілітації як засобу реалізації професійної діяльності; уміння аналізувати і проектувати процес професійної діяльності з урахуванням особливостей соціального простору.

Показниками особистісного критерію є: організаторські здібності, гнучкість мислення і поведінки; самостійне перенесення раніше засвоєних знань, умінь, способів діяльності в нові ситуації, уміння бачити проблеми, що виникають, з різних рольових позицій, комбінування раніше відомих способів у новий спосіб; емпатійність – уміння поставити себе на місце клієнта, поглянути на ситуацію з його позиції, емоційно відгукнутись на його проблеми; уміння бачити і використовувати напрямки, шляхи і способи розвитку і саморозвитку в аспекті потреб соціально-професійного середовища.

Діяльнісний критерій характеризується такими показниками: уміння будувати взаємини всередині соціально-професійного середовища, що характеризується різними системами цінностей; уміння грамотно використовувати здоров'язберезувальні технології у професійній діяльності, здатність до прогнозування і конструювання професійної діяльності з урахуванням особливостей розвитку; уміння усвідомлено оцінювати результати своєї діяльності і прагнення до саморозвитку та самовдосконалення.

Для конкретизації показників та обраних критеріїв рівні сформованості професійної компетентності було поєднано з типом діяльності, який опанували майбутні фахівці з фізичної реабілітації у процесі професійного навчання: адаптивний (репродуктивний) – виконання окремих найпростіших дій професійної діяльності); продуктивно-виконавським (реконструктивним) – відтворення відомих способів професійної діяльності, тобто вміння майбутніх фахівців з фізичної реабілітації проводити реабілітаційне втручання; креативним (творчим) – вирішення професійних завдань, для яких немає відомого способу діяльності, стимулюють самостійне мислення та формують творчий підхід до майбутньої професії).

3. Формування професійної компетентності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації буде результативним за умов корегування змісту професійно-педагогічної підготовки студентів на основі: удосконалення організаційно-педагогічної діяльності науково-педагогічного складу щодо

формування професійної компетентності; урахування індивідуально-психологічних особливостей майбутніх фахівців фізичної реабілітації в процесі їх підготовки; удосконалення методики проведення занять з майбутніми фахівцями фізичної реабілітації через упровадження у процес викладання професійно-орієнтованих дисциплін інтерактивних методів та тренінгових технологій; організації взаємодії студентів і викладачів на основі суб'єкт-суб'єктних взаємин.

4. У процесі дослідження розроблено педагогічну технологію формування професійної компетентності майбутніх фахівців фізичної реабілітації в процесі навчання у вищому навчальному закладі, яка містить: концептуальну складову, що визначає мету, принципи, етапи формування професійної компетентності фахівців та педагогічні умови; змістову складову, що зумовлена загальнодержавними стандартами професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації та містить перелік професійно-орієнтованих навчальних дисциплін; процесуальну складову, яка включає форми, методи і засоби навчання; результативну складову, що передбачає корегування процесу підготовки фахівців. Процес реалізації педагогічної технології формування професійної компетентності майбутніх фахівців фізичної реабілітації відбувається в освітньому середовищі навчального закладу і передбачає три послідовні етапи: *проектувальний, організаційно-діяльнісний і контрольньо-оцінний*.

Здійснено експериментальну перевірку ефективності педагогічної технології формування професійної компетентності майбутніх фахівців фізичної реабілітації. Результати проведення експерименту підтверджують ефективність упровадження технології формування професійної компетентності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації на рівні статистичної значущості $p \leq 0,09$. Порівняльний аналіз результативності навчання студентів експериментальної групи після проведених формувальних заходів за допомогою t-критерію Стьюдента свідчить про ефективність експериментальної методики. Отримані результати вказують на те, що зміни, які відбулись в експериментальній групі, на відміну від контрольної, обумовлено впровадженням у навчально-виховний процес запропонованих педагогічних умов та педагогічної технології.

5. Професійна підготовка студентів – майбутніх фахівців з фізичної реабілітації має потенційні резерви для більш результативного формування їх професійної компетентності. Для використання цих можливостей науково-педагогічним працівникам необхідно дотримуватись методичних рекомендацій, розроблених на основі дослідно-експериментальної роботи.

Методичні рекомендації передбачають організацію навчально-виховного процесу підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації з урахуванням обґрунтованих у дослідженні педагогічних умов, а також зосереджують увагу на активність і самостійність майбутніх фахівців у процесі фахової підготовки, формування їх психологічної готовності до професійної діяльності, втілення інноваційних технологій навчання, удосконалення програм професійно-практичної підготовки.

Наукове дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми формування професійної компетентності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації. Подальшу її розробку доцільно здійснювати за такими перспективним напрямками: удосконалення навчально-методичних комплексів дисциплін відповідно до затвердженого галузевого стандарту підготовки фахівців за напрямом 6.010203 «Здоров'я людини»; порівняльний аналіз досвіду підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації у різних країнах світу; дослідження психолого-педагогічних засад підготовки майбутніх фахівців до професійної діяльності в конкретних реабілітаційних установах.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковано основні результати дисертації

1. Крупа, В. В. Обґрунтування компонентів діяльності науково-педагогічного складу ВНЗ у процесі формування професійної компетентності майбутніх фахівців фізичної реабілітації / В. В. Крупа // Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна» / голов. ред. М. Є. Чайковський. – Хмельницький, 2011. – № 4. – С. 96–100.
2. Крупа, В. В. Ретроспективний аналіз вдосконалення фізичної реабілітації особистості / Валентина Крупа // Науковий вісник Чернівецького національного університету імені Ю. Федьковича. Серія: педагогіка та психологія / наук. ред. І. С. Руснак. – Чернівці, 2011. – Вип. 577. – С. 81–88.
3. Крупа, В. В. Аналіз стану проблеми підготовки майбутніх фахівців фізичної реабілітації у педагогічній теорії та практиці / В. В. Крупа // Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна» / голов. ред. М. Є. Чайковський. – Хмельницький : ХІСТ, 2012. – № 6. – С. 82–86.
4. Крупа, В. В. Обґрунтування компонентів педагогічної технології формування професійної компетентності майбутніх фахівців фізичної реабілітації / В. В. Крупа // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: педагогіка і психологія / наук. ред. М. І. Сметанський. – Вінниця, 2012. – Вип. 38. – С. 214–218.
5. Крупа, В. В. Аналіз дослідно-експериментальної роботи щодо ефективності педагогічної технології формування професійної компетентності майбутніх фахівців фізичної реабілітації / Валентина Крупа // Науковий вісник Чернівецького національного університету імені Ю. Федьковича. Серія: педагогіка та психологія / наук. ред. І. С. Руснак. – Чернівці, 2012. – Вип. 632. – С. 81–90.
6. Крупа, В. В. Определение сущности и содержания формирования профессиональной компетентности будущих специалистов физической реабилитации / В. В. Крупа // Научные

исследования: информация, анализ, прогноз : монография (международная) / под общ. ред. проф. О. И. Кирикова. – М. : Наука информ ; Воронеж : ВГПУ, 2012. – Книга 38. – С. 148–155.

7. Крупа, В. В. Зміст та значення медичної реабілітації у загальній підготовці фахівця з фізичної реабілітації / В. В. Крупа // Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна» / голов. ред. М. Є. Чайковський. – Хмельницький : ХІСТ, 2013. – № 1 (7). – С. 126–130.

8. Крупа, В. В. Педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх фахівців фізичної реабілітації / В. В. Крупа // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота / голов. ред. Козубовська І. В. – Ужгород, 2013. – Вип. 27. – С. 93–96.

9. Крупа, В. В. Критерії, показники та рівні сформованості професійної компетентності майбутнього фахівця з фізичної реабілітації / В. В. Крупа // Науковий вісник Херсонського університету / голов. ред. Шапошніков К. С. – Херсон, 2013. – Вип. 27. – С. 298–304.

10. Крупа, В. В. Вдосконалення діяльності науково-педагогічного складу ВНЗ щодо формування професійної компетентності майбутніх фахівців фізичної реабілітації / Валентина Крупа // Науковий вісник Чернівецького національного університету імені Ю. Федьковича. Серія: педагогіка та психологія. – Чернівці, 2013. – Вип. 656. – С. 87–95.

11. Крупа, В. В. Організація взаємодії викладачів і студентів на основі суб'єкт-суб'єктних відносин у процесі формування професійної компетентності фахівців / Валентина Крупа // Науковий вісник Чернівецького національного університету імені Ю. Федьковича. Серія: педагогіка та психологія / наук. ред. І. С. Руснак. – Чернівці, 2013. – Вип. 657. – С. 81–87.

12. Крупа, В. В. Методичні рекомендації щодо формування професійної компетентності майбутніх фахівців фізичної реабілітації / В. В. Крупа // Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна» / голов. ред. М. Є. Чайковський. – Хмельницький : ХІСТ, 2013. – № 2 (8). – С. 119–124.

13. Крупа, В. В. Удосконалення методики проведення занять з майбутніми фахівцями фізичної реабілітації / Валентина Крупа // Науковий вісник Чернівецького національного університету імені Ю. Федьковича. Серія: педагогіка та психологія / наук. ред. І. С. Руснак. – Чернівці, 2013. – Вип. 658. – С. 117–121.

14. Крупа, В. В. Учет индивидуально-психологических особенностей будущих специалистов по физической реабилитации в процессе их подготовки / Крупа В. В. // Научно-практический журнал Витебского государственного университета имени П. М. Машерова / гл. ред. А. П. Саладков. – Витебск : ВГУ, 2014. – Вып. № 1(79). – С. 79–83.

Опубліковані праці апробаційного характеру

15. Крупа, В. В. Ретроспективний аналіз вдосконалення фізичної реабілітації особистості / В. В. Крупа // Соціально-педагогічна робота в закладах освіти інклюзивної орієнтації : тези допов. VII Всеукр. наук.-практ. конф. (Хмельницький, 27 бер. 2012 р.) / ХІСТ Університету «Україна». – Хмельницький, 2012. – С. 237–240.

16. Крупа, В. В. Організація взаємодії студентів і викладачів на основі суб'єкт-суб'єктних відносин / В. В. Крупа // Психогенеза особистості: норма і девіація (турбота про дітей з порушеннями : багаторівневий підхід) : тези допов. VIII Міжнар. наук.-практ. конф. (Луцьк, 15-17 жовт. 2012 р.) / Східноєвропейський НУ ім. Л. Українки. – Луцьк, 2012. – С. 112–115.

17. Крупа, В. В. Основні компоненти діяльності педагогічного складу ВНЗ як необхідна умова формування професійної компетентності майбутніх фахівців фізичної реабілітації / В. В. Крупа // Актуальні проблеми підготовки фахівців соціальної сфери : тези допов. II Міжнар. наук.-практ. конф. (Хмельницький, 15 лист. 2012 р.) / ХІСТ Університету «Україна». – Хмельницький, 2012. – С. 152–154.

18. Крупа, В. В. Становлення системи професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації: історичний аспект / В. В. Крупа // Сучасні технології навчання у професійній підготовці майбутніх фахівців : тези допов. Всеукр. наук.-практ. конф. (Львів, 9 жовт. 2013 р.) / НУ «Львівська політехніка». – Львів, 2013. – С. 338–342.

19. Крупа, В. В. Значення знань теорії та практики валеології у підготовці фахівців фізичної реабілітації / В. В. Крупа // Соціальна робота та сучасність: тенденції, виклики, перспективи : тези допов. Всеукр. наук.-практ. конф. (Чернігів, 23-24 трав. 2013 р.) / ЧДТУ. – Чернігів, 2013. – С. 272–275.

20. Крупа, В. В. Формування професійної компетентності у майбутніх фахівців з фізичної реабілітації / В. В. Крупа // Актуальні проблеми навчання та виховання людей в інтегрованому освітньому середовищі : тези допов. XIII Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 21-22 лист. 2013 р.) / ВМУРОЛ «Україна». – К., 2013. – С. 152–154.

АНОТАЦІЇ

Крупа В. В. Формування професійної компетентності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, Міністерство освіти і науки України. – Тернопіль, 2014.

У дисертації обґрунтовано суть професійної компетентності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації. Визначено критерії, показники та рівні сформованості професійної компетентності студентів – майбутніх фахівців з фізичної реабілітації. Розроблено педагогічну технологію

формування професійної компетентності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації, що передбачає реалізацію таких педагогічних умов: удосконалення організаційно-педагогічної діяльності науково-педагогічного складу щодо формування професійної компетентності; урахування індивідуально-психологічних особливостей майбутніх фахівців фізичної реабілітації в процесі їх підготовки; удосконалення методики проведення занять з майбутніми фахівцями фізичної реабілітації; організація взаємодії студентів і викладачів на основі суб'єкт-суб'єктних відносин. Подано результати дослідно-експериментальної перевірки педагогічної технології щодо формування професійної компетентності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації та методичні рекомендації науково-педагогічним працівникам.

Ключові слова: професійна компетентність, майбутній фахівець, фізична реабілітація, методика проведення занять, педагогічна технологія, педагогічні умови, суб'єкт-суб'єктні відносини, науково-педагогічні працівники, індивідуально-психологічні особливості.

Крупа В. В. Формирование профессиональной компетентности будущих специалистов по физической реабилитации. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Тернопольский национальный педагогический университет имени Владимира Гнатюка, Министерство образования и науки Украины. – Тернополь, 2014.

В диссертации обоснована сущность профессиональной компетентности будущего специалиста по физической реабилитации как *специфической* способности индивида эффективно выполнять конкретные виды реабилитации на основе определенных знаний, умений, навыков, профессионально важных личностных качеств и ценностных ориентаций.

Определены основные компоненты (мотивационно-ценностный, когнитивный, эмоционально-волевой, рефлексивный); критерии (ценностно-смысловой, гносеологический, личностный и деятельностный); показатели и уровни (репродуктивный, реконструктивный и творческий) сформированности профессиональной компетентности будущих специалистов по физической реабилитации.

Разработана педагогическая технология формирования профессиональной компетентности будущих специалистов по физической реабилитации, которая включает следующие блоки и их составляющие: концептуальная часть, определяющая цели и принципы; содержательная часть, которая определяет этапы формирования профессиональной компетентности специалистов, педагогические условия совершенствования подготовки специалистов; процессуальная часть, обусловленная общегосударственными стандартами профессиональной подготовки будущих специалистов по физической реабилитации и содержащая перечень учебных дисциплин, формы,

методы и средства обучения; диагностический инструментарий, который предусматривает корректировку процесса подготовки специалистов; конечный результат (сформированная профессиональная компетентность специалистов по физической реабилитации).

Определены педагогические условия формирования профессиональной компетентности специалистов по физической реабилитации: совершенствование организационно-педагогической деятельности научно-педагогических работников по формированию профессиональной компетентности; учет индивидуально-психологических особенностей будущих специалистов физической реабилитации в процессе их подготовки; совершенствование методики проведения занятий с будущими специалистами физической реабилитации; организация взаимодействия студентов и преподавателей на основе субъект-субъектных отношений.

Совершенствование организационно-педагогической деятельности научно-педагогических работников ВУЗов относительно формирования профессиональной компетентности предусматривает развитие профессиональной активности педагога, который с помощью разносторонних действий решает задачи обучения студентов.

Учет индивидуально-психологических особенностей будущих специалистов физической реабилитации способствует образованию положительных условий для внедрения в учебно-воспитательный процесс психологических и акмеологических технологий. Совершенствование методики проведения занятий с будущими специалистами физической реабилитации обеспечивается использованием в процессе изучения дисциплин традиционных и нетрадиционных методов и форм обучения. Организация взаимодействия студентов и преподавателей на основании субъект-субъектных отношений предусматривает создание благоприятной атмосферы межличностных отношений, духовного комфорта, совместную творческую деятельность преподавателя и студента.

Процесс реализации педагогической технологии формирования профессиональной компетентности будущих специалистов физической реабилитации происходит в образовательной среде учебного заведения и предусматривает три последовательных этапа: проектировочный, организационно-деятельностный и контрольно-оценочный.

В ходе исследования разработаны методические рекомендации, которые предусматривают организацию учебно-воспитательного процесса подготовки будущих специалистов по физической реабилитации с учетом обоснованных в исследовании педагогических условий, а также акцент на активность и самостоятельность будущих специалистов в процессе профессиональной подготовки, формирование их психологической готовности к профессиональной деятельности, внедрение инновационных технологий обучения, совершенствование программ профессионально-практической подготовки.

Осуществлена экспериментальная проверка эффективности педагогической технологии формирования профессиональной компетентности будущих специалистов по физической реабилитации в процессе учебной, внеаудиторной, самостоятельной работы и непрерывной практической подготовки.

Ключевые слова: профессиональная компетентность, будущий специалист, физическая реабилитация, методика проведения занятий, педагогическая технология, педагогические условия, субъект-субъектные отношения, научно-педагогические работники, индивидуально-психологические особенности.

Krupa V. V. The formation of professional competence of future specialists in physical rehabilitation. – Manuscript Copyright.

Thesis on getting the scientific degree of the pedagogical sciences in specialty 13.00.04 – theory and methods of professional education. – Ternopil National Pedagogical Institute of Volodymyr Hnatyuk, Ministry of Education and Science of Ukraine. –Ternopil, 2014.

The essence of professional competence of future specialists in physical rehabilitation is proved in this thesis. Components, criteria, indicators and levels of formation of professional competence of students-future specialists in physical rehabilitation are determined. Pedagogical technology of formation of professional competence of future specialists in physical rehabilitation was developed and this technology predicts the realization of such pedagogical conditions as the improvement of organizational and pedagogical conditions of scientific and pedagogical staff connected with the formation of professional competence, taking into consideration individual and psychological peculiarities of future specialists in physical rehabilitation in the process of their training ; the improvement of methods of holding classes with future specialists in physical rehabilitation; organization of interaction of students and teachers on the basis of subject-subject relationships. The results of research and experimental examination of pedagogic technology connected with the formation of professional competence of future specialists in physical rehabilitation and methodical recommendations to scientific and pedagogical workers are given.

Key words: professional competence, future specialist, physical rehabilitation, professional training, pedagogical technology, pedagogical conditions, subject-subject relationships, scientific and pedagogical staff, individual and psychological peculiarities.